

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

Таким образом, внеклассные занятия по русскому языку будут эффективными тогда, когда учитель начальных классов ориентирует их на интересы и возможности учащихся, что тесно связано с формированием ключевых компетентностей младших школьников.

Подчеркнём особо, что, занимаясь после уроков, ученики углубляют свои знания в трёх направлениях, предусмотренных Государственным стандартом образования: это речевая, языковая и социокультурная линии.

Литература:

1. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова освіта. – 2011. – №18. – С.45.
2. Морозова М.М. Виды внеклассной работы по русскому языку. – М., 1998. –150 с.
3. Преображенская Е.П. Кружок русского языка в школе. – М., 1996. – С.250.
4. Програма для общеобразовательных учебных заведений 1-4 класу // Початкова школа. – 2012. – №18 – С.46.
5. Ушаков Н.Н. Внеклассная работа по русскому языку в начальных классах. – М.: Просвещение, 1998. – 280 с.

Лобань Н.І.*

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ГУМАНІЗАЦІЇ ХІМІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті охарактеризовано принципи інтерактивного навчання в умовах реформування сучасного освітнього процесу України. Висвітлено переваги використання інтерактивних видів діяльності в системі інноваційних технологій навчання на уроках хімії.

У Державній національній програмі «Освіта» зазначено, що освіта є стратегічною основою розвитку особистості, суспільства, нації, держави. Пріоритетом розвитку освіти є створення умов для розвитку й саморегуляції особистості як громадянина України. Таким чином, узятю курс на гуманізацію та демократизацію навчання, на формування особистості як найвищої соціальної цінності

У найзагальнішому вигляді основну ідею гуманізації можна визначити як орієнтацію навчально-виховного процесу на особистість учня, гармонізацію його розвитку. Психологи виділяють її певні складові процесу гуманізації, зупинимося на характеристиці деяких із них.

Гуманізм в освіті невіддільний від урахування індивідуальних особливостей кожного учня, зокрема його прагнень та

* © **Лобань Н.І.**

інтересів. Принципова позиція полягає в тому, щоб урахувати не лише наявні надбання та особливості дитини, а також можливості їх розвитку.

Можливості індивідуалізації зростають за умов психологічно обґрунтованої диференціації навчання, коли учні поділяються на групи. Гуманізація навчання пов'язана також із втіленням у ньому діалогічних засад. Діалог – це не просто обмін репліками, а зіставлення позицій, які в результаті взаємодії краще усвідомлюються, поглиблюються, взаємозбагачуються.

Яким має бути сучасне заняття, як організувати і провести його так, щоб отримати максимальну віддачу? Застосування інтерактивних технологій висуває певні вимоги до структури уроків. Як правило, структура таких занять складається з п'яти елементів:

1. Мотивація.
2. Оголошення, представлення теми та очікування навчальних результатів.
3. Надання необхідної інформації.
4. Інтерактивна вправа (центральна частина заняття).
5. Підбиття підсумків, оцінювання результатів уроку.

Розглянемо кожен із цих елементів ґрунтовніше, аналізуючи методику його відтворення в рамках уроків з хімії.

Метою мотивації можуть бути використані прийоми, що створюють проблемні ситуації, викликають у дітей здивування, інтерес до знань та процесу їх отримання, підкреслюють парадоксальність явищ та подій. Це може бути й коротка розповідь учителя, і бесіда, і демонстрування наочності тощо.

Мотивація чітко пов'язана з темою уроку, вона психологічно готує учнів до її сприйняття, налаштовує їх на розв'язання певних проблем [2].

Розглянемо проведення цієї частини уроку на прикладі використання інтерактивних технологій на уроках хімії в 10 класі з теми «Алкани. Циклоалкани. Подорож у країну вуглеводів».

Учитель запрошує учнів здійснити подорож в екзотичну країну вуглеводів, під час якої вони зможуть дізнатися багато цікавого про цю країну. «Не слід тільки забувати, що будь-яка подорож у маловідомі краї це насамперед випробування на вміння пристосуватися до нових умов. Такими випробуваннями для вас стануть незвичайні завдання, для розв'язання яких у вас є достатньо знань. У пригоді вам стане взаємоповага та підтримка туристичної групи, у складі якої ви будете подорожувати. Під час подорожі всі туристи роблять записи в маршрутних листах і своїх щоденниках. Країна вуглеводів розміщується на кількох островах. Сьогодні ми завітаємо на острови, де

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

мешкають алкани й циклоалкани, вирушимо в морську подорож», – говорить учитель.

На уроці з теми «Алюміній. Фізичні та хімічні властивості» вчитель може використати малюнки, на яких зображено певні предмети (алюмінієва ваза, виделка, ложка, каструля, бляшанка з під пива, тубус з їжею космонавтів, дахи, віконні рами, літаки, шоколад), звернувшись до учнів з питаннями:

– Що спільного між цими предметами? (Усі вони зроблені з алюмінію).

– А чи цікаво вам буде дізнатися про алюміній? Що саме вас цікавить. А зараз скажіть, які асоціації, пов'язані зі словом «алюміній» спадають вам на думку? (учні називають асоціації, а вчитель записує їх на внутрішньому боці дошки. Наприкінці уроку вчитель повертається до них, щоб з'ясувати, чи збагатилися знання учнів).

Одним з елементів інтерактивної технології є оголошення та представлення теми з метою забезпечити розуміння учнями зміст їхньої діяльності, тобто того, чого вони повинні досягти на уроці й чого від них чекає вчитель. Доцільно долучити до визначення очікуваних результатів усіх учнів.

Формування результатів інтерактивного уроку хімії для сприяння успішності навчання учнів має відповідати таким вимогам:

– висвітлювати результати діяльності на уроці учнів, а не вчителя: «Після цього уроку учні зможуть...»;

– чітко відображати рівень навчальних досягнень, який очікується після уроку;

– чітко визначати критерії оцінювання знань та вмінь учнів.

Досягти результатів у інтерактивній моделі навчання ми можемо, тільки залучивши учнів до діяльності. Отже, вони теж повинні розуміти, для чого вони прийшли на урок, до чого їм треба прагнути і як будуть перевірятись їхні досягнення.

Для того щоб почати з учнями спільний процес руху до результатів навчання в цій частині інтерактивного уроку потрібно:

– назвати тему уроку або попросити когось з учнів прочитати її;

– якщо назва теми містить нові слова, або проблемні питання, звернути на це увагу учнів;

– попросити когось з учнів оголосити очікування результатів за текстом посібника, або за записом на дошці, зробленим заздалегідь, пояснити необхідне, якщо йдеться про нові поняття, способи діяльності;

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

– нагадати учням, що наприкінці уроку вчитель буде перевіряти, наскільки вони досягли таких результатів.

Цей елемент уроку має займати не більше 5% часу заняття.

Розглянемо проведення цієї частини уроку на прикладі фрагменту уроку-гри (8 клас) з теми «Узагальнення знань про основні класи неорганічних сполук».

Учитель: «Сьогодні ми узагальнимо наші знання. Пропоную провести змагання: двобій двох команд. То запрошуємо суперників на сцену (команди виходять на сцену і представляються).

Щоб розпочати двобій і визначити, хто краще засвоїв тему «Складні речовини», улаштуймо змагання капітанів (команда, капітан якої першим правильно відповів на запитання починає гру). Цей методичний прийом допомагає вчителю залучити учнів до активної діяльності.

На семінарському занятті (11 клас) з теми «Генетичний зв'язок між класами органічних сполук»

Учитель може звернутися до учнів із пропозицією: «На останніх уроках хімії ми повторювали раніше вивчений матеріал як із неорганічної, так і з органічної хімії. Сьогодні ми узагальнюємо знання. Урок пропонуємо провести у вигляді гри-подорожі. Усі учні класу стануть «мандрівниками» Подорож буде відбуватися із зупинками. Кожна станція складається з 6-ти завдань, усього можна отримати 12 балів. Назви цих станцій не прості, а зашифровані в тексті завдань. Перші чотири запитання є підказками можливої назви станцій. Крім того, ви маєте розшифрувати назву станції, запропонувати свою, а де це можливо й не одну, надати свої пропозиції. За ці всі дії ви будете отримувати бали.

Центральною частиною інтерактивного заняття є інтерактивна вправа.

Її метою є засвоєння навчального матеріалу, досягнення результатів уроку. Інтерактивна частина уроку має займати близько 50-60% часу (25-30 хв.). Обов'язковою є послідовність і регламент проведення інтерактивної вправи. Етапи інтерактивної вправи:

– інструктування – учитель розповідає учасникам про мету вправи, правила, послідовність дій і кількість часу на виконання завдань; запитує, чи все зрозуміло учасникам (2-3 хв.);

– об'єднання в групи й розподіл ролей (1-2 хв.);

– виконання завдання, при якому вчитель виступає як організатор, помічник, ведучий дискусії, намагаючись надати учасникам максимум можливості для самостійної роботи і навчання у співпраці один з одним (5-15 хв.);

– презентація результатів виконання вправи (3-15 хв.);

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

– рефлексія результатів учня: усвідомлення отриманих результатів, що досягається шляхом їх спеціального колективного обговорення або за допомогою інших прийомів (5-15 хв.).

Рефлексія є природним невід’ємним і найважливішим етапом інтерактивного навчання на уроці. Вона дає можливість учням і вчителю:

- усвідомити, чого вони навчились;
- пригадати деталі свого досвіду й отримати реальні життєві уявлення про те, що вони думали й що відчували, коли вперше зіткнулись з тією чи іншою навчальною технологією.

Серед методів інтерактивного навчання є: мозковий штурм, або мозкова атака, коло ідей, мікрофон (вільне накопичення великої кількості ідей з певної теми, критичне їх осмислення); метод прогнозування або передбачення (за дидактичним матеріалом підтвердити чи заперечити гіпотезу, сформулювати тему заняття); дискусія, ПРЕС-метод (попередньо учні дають аргументовані відповіді на певне дискусійне питання, доходять спільної думки); гронування, або асоціативний куш (встановлення асоціативних зв’язків між окремими поняттями для узагальнення теоретичного матеріалу, підбиття підсумків вивченої теми чи розділу); бесіда за Сократом (учні ставлять проблемні питання і шукають шляхи їх розв’язання); ділові ігри (відтворюється поведінка і робота конкретних працівників за фахом) [3].

Кожна ділова гра має бути заснована на діалогічних формах спілкування учасників навчального процесу і призначена для розвитку творчого мислення, оволодіння знаннями, практичними навичками, відпрацювання індивідуального стилю спілкування та поведінки, формування вмінь проявляти ініціативу та самостійність у вирішенні нагальної проблеми. Ділову гру можна розглядати як моделювання її учасниками професійної діяльності, імітацію реальних фахових ситуацій.

Застосовуючи інтерактивні методи роботи, учитель ставить перед собою мету, сподівається на певний результат.

Інтерактивні методи роботи допомагають не позбавити жодного учня уваги, зробити його не тільки слухачем чи спостерігачем, а й активним учасником навчального процесу, бо його робота на уроці має результат. Застосовуючи групові форми роботи, можна переконатися, що вони успішно формують у дітей потребу здобувати знання, розвивають інтерес, любов до пізнання, допитливість. Працюючи в групах чи парах, учні самостійно розв’язують доступні для них питання, стають дослідниками, разом переборюють труднощі на шляху до мети [2].

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

Те, що учні під час групової роботи мають можливість тісно спілкуватися одне з одним, сприяє тривалому прогресу. Розподіл ролей, слухання, надання допомоги, перевірка розуміння, випробування – усі ці складові групової роботи розвивають у школярів навички позитивної взаємодії, які допомагають у спілкуванні, викликають довіру, розвивають уміння вирішувати конфлікти, приймати рішення.

Крім того, інтерактивні методи навчання розвивають комунікативні вміння та навички, допомагають установам емоційних контактів між учнями, забезпечують виховне завдання, оскільки привчають працювати в команді, прислухатися до думки своїх товаришів. Використання інтерактиву в процесі уроку знімає нервову навантаження учнів, дозволяє змінювати форми діяльності, переключати увагу на вузлові питання теми заняття.

У ході діалогового навчання учні вчаться критично мислити, зважувати альтернативні думки, приймати продуктивні рішення, дискутувати, спілкуватися з іншими людьми. Досягається це завдяки організації індивідуальної, парної, групової та кооперативної роботи; застосовуються дослідницькі проекти, рольові ігри, безпосередня робота з текстом, різноманітними інформаційними джерелами; використовуються творчі роботи.

Проводячи уроки такого типу, учитель зацікавляє школярів предметом, формує активну життєву позицію, розвиває творчі здібності, удосконалює мовленнєві й розумові навички; створює ситуацію успіху, де кожен учень відчуває себе невимушено на уроці, а це, у свою чергу, сприяє самовдосконаленню його як особистості [4].

Процес навчання не автоматичне вкладання навчального матеріалу в голову учня. Він потребує напруженої розумової роботи дитини і її власної активної участі в цьому процесі. Пояснення й демонстрація, самі по собі, ніколи не дадуть справжніх, стійких знань. Цього можна досягти тільки за допомогою активного (інтерактивного) навчання. Виходячи з вищезазначеного, на практиці необхідно використовувати інтерактивні методи в цілому або окремі елементи, при цьому навчально-виховний процес організовується так, що учні шукають зв'язок між новими та вже отриманими знаннями, формують власні ідеї та думки за допомогою різноманітних засобів, навчаються співробітництву.

Література:

1. Інтерактивні методи навчання в практиці роботи початкової школи / Упорядн. Стребна О.В., Соценко А.О. – Х.: Вид. Група «Основа», 2006. – 176 с.

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

2. Методичний порадник: форми і методи навчання /Автор – укладач Б.О.Житник. –Х.: Вид. Група «Основа», 2005. – 128 с.
3. Пометун О. І. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн. / О.І. Пометун, Л.В.Пироженко. За.ред. О.І.Пометун. – К: А.С.К., 2004. – 192 с.
4. Сиротенко Г.О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. – Х.: ВГ «Основа», 2003. – 107с.

Мальчикова І.М.*

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті обґрунтовано необхідність формування екологічної культури молодших школярів, висвітлено психолого-педагогічні особливості екологічного виховання в умовах сучасності.

Екологічні проблеми в наш час мають глобальний характер і є не менш загрозливими для людей ніж економічні й політичні кризи. Людство почало усвідомлювати небезпеку наслідків техногенної діяльності для життя на Землі. Люди все частіше звертаються до народних традицій, які спрямовані на гармонізацію взаємин людини з природою, її високу духовність, допомагають формувати екологічну свідомість та культуру розумного природокористування. [1].

Учись у природи, спостерігай за її життям – ця мудра філософія народу, що знайшла широке відображення в народних прислів'ях, казках, легендах, піснях, народному календарю й обрядовості, які необхідно використовувати для виховання та навчання молодшого покоління. Проблема виховання людини, здатної гармонійно взаємодіяти з природним середовищем, що її оточує, розглядається в умовах сьогодення як одна з найбільш пріоритетних [3].

Формування екологічної культури особистості означає виховання такого ставлення людини до природи, що перетворює знання морально-етичних норм і правил на внутрішній регулятор її поведінки.

У триаді «природа – людина – суспільство» існує гармонія світу, істина добра й краси, що передбачає поєднання знань – переконань – готовості до діяльності – безпосередньої діяльності у природі.

Мета статті – визначення особливостей екологічного навчання та виховання дітей молодшого шкільного віку, формування екологічної культури молодших школярів.

Формування екологічних знань слід поєднувати з вихо-

* © Мальчикова І.М.